

WATERVOGELS IN HET DUINGEBIED NABIJ DEN HAAG

HANS BLAAK.

Evenals de bloei van Sneeuwkllokje, Els en Hazelaar, de eerste zang van Grote lijster of Tjiftjaf, is voor mij het minnespel van de Wilde eend een lentesymptoom van de eerste rang. Van de echte Wilde eend wel te verstaan. Voor de halftamme „parkeenden” heb ik maar weinig waardering; zij vertonen allerlei afwijkingen in hun gedrag en zien er zelfs in prachtkleed maar schamel uit.

Het aantal echte Wilde eenden, dat in ons land broedt, bedraagt enkele honderdduizenden. Meer dan de helft van onze broedvogels overwinteren in eigen land, waar ze met uit het noorden afkomstige soortgenoten de opengebleven plassen en rivieren bevolken. De rest brengt de winter in zuidelijker streken door.

Reeds vroeg in het voorjaar keren onze broedvogels uit de overwinteringsgebieden naar de broedplaatsen terug, terwijl de wintergasten weer naar het noorden vertrekken. Het lijkt een onlogische speling van de natuur, dat de Wilde eenden in deze tijd ook in de duinen verschijnen. Bij nader inzien blijkt er echter voor deze bodembroeders nauwelijks een idealer nestgelegenheid te vinden dan de bijna ondoordringbare vegetatie van Helm en Duindoorn (fig. 1). Niet alleen de Fazanten profiteren dus van deze ruige begroeiing der duinhellingen, al zijn ze numeriek sterk in de meerderheid. Zelfs in de meest droge duingebieden, zoals het gebied der Wassenaarse duinen er tot voor kort een was, komen de Wilde eenden regelmatig voor. In de omgeving van de door de Haagse Vogelbescherming bewaakte meeuwekolonie waren daar in 1955 een

18-tal nesten, maar in het Katwijkse duingebied, waar de Zilvermeeuwen ontbreken, kwamen dat jaar 35 paren eenden tot broeden. De aanwezigheid van de Zilvermeeuwen blijkt dus ook voor de eendestand een bezwaar te zijn. Het is slechts één van de moeilijkheden, waarmee de Wilde eenden te kampen hebben, willen ze met succes hun kroost groot brengen. In de eerste plaats was de afwezigheid van water, van plassen en meertjes in het Wassenaarse duingebied een grote handicap om tot voortplanting te komen. In maart kan men op diverse duintoppen de eenden in paren aantreffen. Pronkend loopt dan de woerd om de eend, laat zich bewonde-

Fig. 1. Eendenest tussen Duindoorn en Helm.
Foto Hans Blaak.

ren en tracht haar volledig voor zich te winnen. Na allerlei inleidende handelingen, het gelijktijdig knikken met de koppen, het strekken van de halzen e.d., blijkt dat deze vogels volledig op het water zijn aangewezen. Op de vaste wal kunnen ze niet tot een paring komen. Ze stijgen dan ook op en zetten koers naar het binnenland, waar ze in een sloot of plas hun minnespel met goed gevolg kunnen voortzetten. Ontroerend is in deze tijd de trouw van de woerd aan zijn eend. Mededingers duldt hij niet in zijn omgeving en hij is dan ook bepaald onverdraagzaam te noemen t.o.v. zijn seksegenoten, die in de duinen toch slechts schaars voorkomen. Iedere dag, vroeg in de morgen, brengt hij zijn wijfje naar het nest en gedurende de tijd, die zij nodig heeft om haar ei te leggen, betreft hij de wacht op een hoge duintop in de naaste omgeving. Nadat de eend haar plicht weer vervuld heeft, voegt zij zich bij de woerd en samen brengen ze dan de dag door met het zoeken van voedsel, met minnespel en wat maar aange-naam kan zijn voor een Wilde eend.

Ook in de eerste dagen van de broedperiode blijft de woerd zijn eend trouw, maar naarmate het broeden vordert wordt dat minder en de uitstapjes, die hij maakt, worden talrijker en langduriger. Op een goede dag blijft hij dan voor goed weg, vaak zonder zelfs zijn kroost maar gezien te hebben. In het duingebied ziet men nu geen woerden meer, des te meer echter op de plassen meer land-inwaarts. Daar maken ze de overgebleven wijfjes het hof en ontzien zich zelfs niet, eenden met jongen lastig te vallen en soms paring te laten volgen. Die vrijbuitery op de huwelijksmarkt is echter afgelopen, wanneer voor de woerden de rui begint.

Intussen broedt de eend verscholen tussen Duindoorn en Helm haar 6- tot 10-tal

eieren uit, waarbij ze het hoofd moet bieden aan tal van gevaren. Nu er in de duinen zo goed als geen Konijnen meer zijn, moeten Bunzings en Hermelijnen van andere dieren gaan leven. Veel Fazanten en Eenden vallen nu ten prooi aan deze rovers, terwijl bovendien Eksters hun leg-sels vaak verrassend slim weten op te sporen. Mogen we echter aannemen, dat de eend haar eierenschat volledig heeft kunnen uitbroeden, dan zien we de moeilijkheden eerst goed komen. De eend heeft nu allereerst tot taak haar kroost uit het droge duingebied te leiden naar een sloot of plas, waar voldoende voedsel te vinden is om een voorspoedig opgroeien van het kleine grut te waarborgen. Op deze tocht naar het water ontmoet het toompje vele gevaren. In het Wassenaarse duingebied vormen de Zilvermeeuwen de grootste bedreiging van het jonge leven. Zoals vele jonge Bergeenden op hun tocht naar het strand het leven laten, zo vallen in de omgeving van de Wassenaarse meeuwenkolonie de meeste jonge Wilde eenden op weg naar de binnenduinstrand ten prooi aan de Zilvers. Niet alle eenden hebben echter zo te lijden van deze „niet-roofvogels”. Vele slagen er in hun kroost veilig en wel aan de waterkant te brengen. Toch zijn ook voor de eenden, die niet in de buurt van de meeuwenkolonie broeden, de tochten, die ze moeten ondernemen om een sloot of plas te vinden, vol gevaren en onverwachte moeilijkheden. Een omheining van gaas, waar moeder vlot overheen vliegt, is voor de jongen een onoverkomelijke hindernis, hetgeen dan een omweg betekent van vaak honderden meters. Maar met ongelofelijke wilskracht worden de moeilijkheden overwonnen, getuige het feit, dat meermalen is waargenomen hoe een toompje eenden de vrij drukke Van Alkemadeaan in Den Haag overstak, met

Fig. 2. Lekwater in de Wassenaarse duinen.

Foto Hans Blaak.

als einddoel: de sloten rondom de bekende hockeyvelden van Klein Zwitserland.

We zien dus, dat het broeden van Wilde eenden in het droge Wassenaars-Haagse duingebied vele moeilijkheden met zich meebrengt en de eendestand is daar dan ook niet goed te noemen. Het is immers een voor de hand liggend verschijnsel, dat watervogels zich in deze duinen slechts ternauwernood kunnen handhaven. Er zou dan ook geen enkele reden geweest zijn, dit artikel te schrijven, ware het niet, dat de mens bezig is twee van de grootste moeilijkheden weg te nemen of in ieder geval te beperken. Om met dit laatste te beginnen: de bestrijding van de Zilvermeeuwen, die overal in onze kustgebieden plaats vindt, is zeker in de Wassenaarse meeuwenkolonie succesvol te noemen. Om een uiteindelijke indruk te krijgen van de betekenis van deze actie voor de plaatselijke vogelstand, zal de bestrijding nog tal van jaren moeten voortduren. Vergelijkingen met de Katwijkse duinen wettigen het

vermoeden, dat bij vermindering van het aantal meeuwen in het Wassenaarse gebied, de vogelstand daar in het algemeen vooruit zal gaan.

Van veel groter belang voor de watervogels in het droge duingebied ten noorden van Den Haag is het Lek-Duinproject. Om te voorzien in de behoefte aan drinkwater van de hofstad, dat aan genoemd duingebied wordt onttrokken, heeft de gemeentelijke drinkwaterleiding een pijpleiding doen aanleggen vanaf Bergambacht aan de Lek tot aan de duinen ten westen van Wassenaar. Doordat nu het Lekwater in grote hoeveelheden (4 miljoen liter per uur) in de duinvalleien wordt gepompt, is daar een merencomplex ontstaan, dat niet alleen het landschapsschoon in hoge mate verhoogt, maar dat van grote betekenis kan zijn voor de stand van de watervogels aldaar (fig. 2). In het Katwijkse duingebied, dat wel vochtige duinpannen en kleine plassen heeft, broedden in 1955 behalve Wilde eenden en Riet-

gorzen nog Waterhoentjes, een Slobeend en enige Zomertalingen. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat deze vogels zich mettertijd ook in de Wassenaarse duinen zullen vestigen.

Veel is er al gesproken over de veranderingen, die het Lek-Duin-project in de flora en fauna der duinen ten noorden van Den Haag, waar een drietal merencom-

plexen zullen komen, zal kunnen brengen. Vanaf deze plaats wordt aandacht gevraagd voor de ontwikkeling van de stand van de watervogels in het duin, iets dat tot voor kort nog een grillige speling der natuur leek, maar nu door het werk van de mens de moeite waard is gevolgd te worden.

HET MURNAUER MOOS

H. L. SPAARGAREN.

Het Murnauer Moos, sinds 1940 natuurreservaat, gelegen langs de weg van München naar Garmich-Partenkirchen bij het plaatsje Murnau, is een groot moerasgebied van ongeveer 40 km². Eigenlijk bedoelt de Beier met Moos laagveen en noemt hij hoogveen Filz. Zo heb je in dit gebied o.a. de Ohlstädter Filz, waar dus hoogveen te vinden is.

Het Moos wordt door bergen ingesloten, behalve in het noorden. Een der merkwaardigheden van dit gebied is dat zich drie rijen heuveltoppen door het Moos in west-oost richting uitstrekken, Köchel genaamd.

Wanneer in het voorjaar het grootste deel van het moeras blank staat, steken deze Köchel als eilanden hierboven uit. Van het zuiden uit doorstroomt dit gebied de Loisach, een vrij grote rivier, waarin verschillende zijrivieren uitmonden. Ook bevinden er zich nog verscheidene plekken open water.

Betreffende het maaïen is nog een oud gebruik in zwang in Murnau; 218 inwoners hebben ieder het recht op een bepaalde oppervlakte Moosgrond. Opdat een zo rechtvaardig mogelijke verdeling zal plaats vinden, wordt elke 10 jaar sinds 1851 op

Pinksterdinsdag op feestelijke wijze om de stukken geloot. Schoolkinderen trekken de loten, die recht geven op een stuk dat dichtbij, één dat iets verderop en één dat ver ligt, zodat ieder drie verschillende stukken krijgt voor de tijd van 10 jaar. Wie ze niet gebruiken kan, verpacht zijn stukken. Door dit gebruik wordt het Moos geregeld gemaaid, zodat in een groot deel er van geen struikopslag kan plaats vinden en het Moos zijn oorspronkelijk karakter kan bewaren. Het maaïen heeft plaats in de herfst of het vroege voorjaar.

De Köchel vallen helaas niet onder de natuurbescherming en worden, daar ze een bepaald soort gesteente bezitten, dat zeer geschikt is voor bestrating, afgegraven. Zo zijn in München verscheidene straten met dit gesteente geplaveid. De Moosberg is reeds afgegraven en thans is de Lange Köchel aan de beurt. Met een kabelbaan, waaraan 107 wagentjes hangen, wordt het gesteente over het moeras naar het station Eschenlohe vervoerd. Het is te hopen, dat de andere Köchel nog bijtijds gespaard kunnen worden.

Het Moos is zeer belangrijk voor de waterhuishouding. Eventuele grote neerslagen en sneeuwsmeltwater worden er in opge-